

проводяться у разі необхідних додаткових вправ з виховання навичок правильного мовлення та поведінки (корекція неправильної вимови, бесіди психологічного характеру тощо).

Непрямий логопедичний вплив представляє собою систему логопедизації всіх режимних моментів для дитини та ставлення до неї оточуючих. Особливе значення в цій системі має мовленнєвий режим.

Мовленнєвий аспект логопедичних занять включає регуляцію і координацію дихальної, голосової та артикуляторної функцій виховання правильного мовлення.

Консультативно-методична робота з батьками та педагогами є частиною роботи логопеда. Форми її різноманітні: лекції, бесіди, виступи на батьківських зборах і педрадах в школах і дитячих садках, по радіо та телебаченню, на сторінках газет і журналів тощо. Консультативно-методична робота також повинна плануватися та враховуватися в спеціальній документації.

Одним з напрямків комплексного методу подолання заїкання є вплив оточуючих на особистість заїкуватої дитини, на її взаємини з середовищем, на її емоційно-вольову сферу. Здійснюється протягом всього періоду корекційно-виховної роботи [2, с. 68].

Висновки. Заїкання є одним із найскладніших мовленнєвих вад, що потребує комплексного лікувально-педагогічного підходу до подолання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волкова Л. С. *Логопедия Методическое наследие. Нарушение темпа и ритма речи: Заикание. Брадилалия. Тахилалия.* / Л. С. Волкова – М., Владос, 2007. – 431с.
2. Гегеля Н. А. *Родителям о заикании детей и подростков* / Н. А. Гегеля // *Дефектология.* – 2000. – №5. – С.66-71.
3. Кравченко А. І. *Корекції заїкання засобами комплексної фізичної реабілітації: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів* / А. І. Кравченко. – Суми, 2013. – 178 с.
4. Леонова С. В. *Психолого-педагогическая коррекция заикания у дошкольников: Учебное пособие* / Под ред. В. И. Селиверстова. – М.: ВЛАДОС, 2004. – 128с.

УДК 376.1-056.264-053.5(477.52)

О. Я. Кривцова

кандидат педагогічних наук, доцент
(науковий керівник)

Ю. Л. Костян

студентка спеціальності
«Корекційна освіта. Логопедія»
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ЛОГОПЕДИЧНА ДОПОМОГА ДІТЯМ ІЗ ЗАЙКАННЯМ У м. СУМИ

У статті подано характеристику особливостей логопедичної допомоги, що надається дітям із заїканням у м. Суми, її структуру, методи та засоби.

В статье рассмотрены особенности логопедической помощи, которая оказывается в г. Сумы детям с заиканием, ее структура, методы и средства.

The article describes the features of speech therapy to help children with stuttering, its structure, methods and ways of correction in Sumy.

Ключові слова: заїкання, логопедична допомога при заїканні, корекційна робота при заїканні, методи корекції заїкання, корекція заїкання в системі охорони здоров'я.

Ключевые слова: заикание, логопедическая помощь при заикании, коррекционная работа при заикании, методы коррекции заикания, коррекция заикания в системе здравоохранения.

Key words: stuttering, speech therapy help with stuttering, stuttering correctional work, methods of correction of stuttering, stuttering correction in the health system.

Постановка проблеми. даної теми зумовлена тим, що заїкання останнім часом набуло значного поширення. Не становлять виключення і діти м. Суми, серед яких ця вада зустрічається все частіше. Заїкання – є соціальною проблемою, воно важко піддається корекції, заважає повноцінному становленню особистості дитини. За останні 10 років кількість дітей, які мають заїкання збільшилась на 50%. Щороку ПМПК (психолого-медико-педагогічна комісія) виявляє серед дітей дошкільного та шкільного віку з мовленнєвими вадами 8-10 % дітей із заїканням. Тому ця проблема має особливе теоретичне та практичне значення.

За визначенням Л. Белякової, заїкання – це порушення темпу, ритму і плавності усного мовлення, зумовлене судомним

станом м'язів мовленнєвого апарату.

Проблемою заїкання в різні часи займалося багато вчених, зокрема І. А. Сікорський, А. І. Богомолова, Л. І. Белякова, Г. Д. Неткачев, Ю. А. Флоренська, І. А. Поварова, які розглядали його як складне психофізіологічне порушення. Логопедична робота при заїканні здійснюється комплексно, з використанням ряду методів та засобів і має на меті вплив на різні аспекти розвитку особистості [3].

Мета статті – охарактеризувати стан логопедичної допомоги дітям із заїканням у м. Суми.

Виклад основного матеріалу. Інтерес до вивчення шляхів удосконалення організації логопедичної допомоги в умовах міста обумовлений рядом факторів. З одного боку, заїкання залишається однією з найбільш поширених проблем психофізичного розвитку дітей дошкільного та шкільного віку, що вимагає охоплення великої частини дитячого населення. Логопедичну допомогу надають дітям установи різного відомчого підпорядкування, але їх дії не завжди узгоджені. Це викликає необхідність подальшого її вдосконалення в напрямку єдиного корекційного простору. Під корекційним простором ми маємо на увазі систему узгоджених взаємодій педагогів, психологів та медичних працівників, об'єднаних метою безперервного корекційно-розвивального супроводу дитини з заїканням. Логопедична корекція є невід'ємною частиною цього процесу.

Логопедична допомога (грец. *logos* слово, мова + *paideia* виховання, навчання) – вид медико-педагогічної допомоги, що надається особам, які страждають розладами мовлення функціонального або органічного походження (дислалії, логоневрози, афазії, дизартрії та ін.).

Логопедичну допомогу надають логопеди – фахівці, які отримали вищу педагогічну (дефектологічну) освіту за спеціальністю «логопедія», які працюють у тісному контакті з лікарями лікувально-профілактичних закладів (педіатрами, психіатрами, невропатологами, оториноларингологами, психотерапевтами та ін.). Лікарі виявляють дітей із порушеннями мовлення, здійснюють диспансерне спостереження за ними, своєчасно направляють до логопедів для надання

спеціалізованої допомоги [2].

У м. Суми логопедична допомога дітям із заїканням надається в спеціалізованих кабінетах або установах у системах освіти та охорони здоров'я.

У системі охорони здоров'я ця робота проводиться у логопедичних кабінетах при дитячих поліклініках, спеціалізованих стаціонарах при психоневрологічних диспансерах, напівстаціонарах, яслах. У системі народної освіти допомога таким дітям надається в спеціальних дитячих садках або спецгрупах при масових дитячих садках, на логопедичних пунктах при масових школах і в спеціальних приватних центрах [4].

У вищезгадані установи дитина, що має заїкання або регулярно ходить на спеціальні заняття 2-3 рази на тиждень (амбулаторні умови), або надходить на певний термін під постійне спостереження фахівців, які і створюють для дитини необхідні лікувально-педагогічні умови (стаціонарні умови).

Як зазначають спеціалісти сумських поліклінік, перебування дитини в амбулаторних умовах є корисним, оскільки в такому випадку поєднується звичне соціальне оточення та лікування. Це дає змогу переносити навички набуті в кабінеті логопеда в повсякденне життя, а регулярні заняття (2-3 рази на тиждень) дають можливість постійно контролювати корекційний процес.

На заняттях у поліклініках присутні батьки, адже вони є невід'ємними учасниками корекційного процесу. Батьки мають змогу отримати необхідні поради та консультації щодо виправлення вад мовлення дитини.

Однак для дітей шкільного віку таке поєднання логопедичних занять із навчанням у школі, гуртками та секціями нерідко здійснює і негативний вплив. Результатом поєднання різних видів зайнятості може бути втома, перенапруження нервової системи, різні соматичні порушення.

Окрім цього логопеди скаржаться, що нерідко батьки не прагнуть установити контакт із лікарями, не приділяють уваги дитині, не можуть створити відповідні умови, аби корекційний процес проходив вдало. Зрозуміло, що це знижує результативність логопедичної роботи.

У системі освіти для дітей із заїканням

діють логопункти, логопедичні групи при дитячих садках та школах. У таких закладах дитина має змогу регулярно отримувати логопедичну допомогу, постійно знаходиться під контролем спеціаліста.

У дошкільних навчальних закладах логопедична допомога надається в процесі навчально-виховної роботи на фронтальних та індивідуальних логопедичних заняттях. У кожній логопедичній групі є як мінімум 1 дитина із заїканням, того чи іншого ступеня. Процес корекції здійснюється комплексно з використанням логоритміки, дихальної гімнастики, пальчикової гімнастики, загального та логопедичного масажу. Серед дітей дошкільного віку заїкання зустрічається частіше, ніж серед школярів. Це пояснюється тим, що на момент вступу до школи більшість дітей вже отримали необхідну допомогу, а заїкання було усунуто. Для прикладу, у 2013-2014 серед дітей дошкільного віку було виявлено 796 осіб з вадами мовлення, з них 62 особи із заїканням, а серед дітей шкільного віку з 682 дітей з вадами мовлення 2 особи з заїканням.

Групи для дітей із заїканням комплектуються як різновікові. Логопеди та вихователі працюють за програмою С. А. Миронової, Н. А. Чевелевої. Ці методики передбачають супровід дитиною своїх предметно-практичних дій мовленням, тому логопедична робота будується з опорою на ліплення, аплікацію, малювання, конструювання. Дитина перебуває у групі від 1 до 2 років, залежно від стану мовлення, тяжкості заїкання.

Зміст навчання і виховання дошкільників із заїканням у дитячих садах включає традиційні для дошкільного виховання розділи: гра, праця, фізичне і музичне виховання, розвиток елементарних математичних уявлень, ознайомлення з навколишнім світом, образотворча діяльність і конструювання.

У процесі навчання і виховання велика увага приділяється розвитку психічних процесів і функцій дитини: уваги, сприйняття, пам'яті, мислення та внутрішнього мовлення, що беруть участь у розвитку інтелекту та особистості дитини в цілому. Робота спрямовується на розвиток усіх видів діяльності дитини, в тому числі й мовлення, як одного з видів

діяльності – це сприяє нормалізації взаємин дитини з оточуючими. Як і при інших мовленнєвих порушеннях, переважає ігрова форма роботи.

У ряді випадків особлива увага звертається на терапію сім'ї, під чим розуміються нормалізація сімейних взаємин, вироблення правильного батьківського підходу до дитини із заїканням, визначення узгоджених вимог до мовлення і поведінки дитини.

Логопедичний вплив, спрямований на подолання заїкання і пов'язаних із ним особистісних і поведінкових особливостей дітей, допомагає їм соціально адаптуватися в середовищі однолітків.

Залежно від виду психічного та мовленнєвого порушення та вікових особливостей дітей визначаються форма і організація навчання та виховання. Прийоми роботи і дидактичний матеріал підбираються залежно від основних завдань, характеру кожного заняття. Корекційні завдання відповідають загальноосвітній програмі, гармонійно з нею поєднуються.

Логопедична робота при заїканні у школах Сум проводиться шляхом поєднання фронтальних та індивідуальних форм роботи. Індивідуальні логопедичні заняття вчитель-логопед проводить у позаурочний час. Логопедична допомога при заїканні передбачає залучення до корекційної роботи окрім логопеда, також вчителя та вихователя.

Логопедичною роботою на логопунктах загальноосвітніх шкіл охоплюють також і вихованців підготовчих груп дошкільних закладів. Основною формою організації начальної-корекційної роботи з дітьми із заїканням на шкільному логопункті є групові заняття (4-5 чоловік), які проводяться через день.

Окрім логопеда із дітьми, що мають заїкання працює психолог, а в закладах охорони здоров'я невролог, психотерапевт, психіатр та ін.

Однак інколи з різних причин державні заклади не в змозі створити належні умови для ще більш успішної корекції заїкання. У такому випадку допомагають і приватні центри.

За даними опитувань батьків приблизно 45 % відають перевагу не лише корекції заїкання на заняттях у садочках, а й відвідуванню інших установ приватного

характеру. Пояснюють вони це тим, що у таких центрах краще фінансування, технічне та методологічне забезпечення корекційного процесу. Проте за нашими спостереженнями корекційний процес в приватному дитячому садку не відрізняється від роботи в закладі державного значення, адже методики корекції, форми та засоби використовуються загальні.

Таким чином, у м. Суми для заїкуватих дітей організована різноманітна система спеціалізованих кабінетів та установ, у стінах яких здійснюється логопедична робота з подолання не лише заїкання, а й інших мовленнєвих вад, які зустрічаються ще частіше.

Не дивлячись на успішність корекційної роботи в м. Суми, вона має і деякі недоліки. Зокрема це недостатня підготовленість спеціалістів (не кожен, хто перебуває на посаді логопеда має дефектологічну освіту); відсутність належних умов для здійснення комплексного підходу при заїканні; недостатня участь батьків у корекційному процесі; відсутність або недостатнє застосування профілактичних заходів.

Висновки. З вище викладеного можна зробити висновки, що логопедична допомога дітям із заїканням у м. Суми надається на достатньому рівні. Засоби, методи, форми, що використовуються відповідають діючим програмам, хоча й не відрізняються від логопедичної роботи в інших містах України.

Уведення нових форм логопедичної роботи; просвітницька діяльність серед батьків, вчителів, логопедів стосовно нових методик корекції заїкання; покращення оснащення логопедичних кабінетів; підвищення кваліфікації логопедів та дефектологів; залучення батьків у корекційний процес все це дасть змогу зробити логопедичну роботу у м. Суми більш ґрунтовною, результативною та показовою, що у свою чергу дасть змогу значно зменшити кількість дітей із заїканням, оскільки до сьогодні зберігається інша тенденція і заїкання лише поширюється.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Власова Н. А. *Логопедическая работа с заикающимися дошкольниками* / Н. А. Власова. – М. – 1979. – 90 с.
2. Федорович Л. О. *Методи логопедичної допомоги дітям дошкільного віку із заїканням* / Л. О. Федорович, Я. В. Теменко //

Логопедія. – 2012. – №2. – с. 91

3. Хватцев М. Е. *Логопедия* / М. Е. Хватцев. – М. : Учпедгиз. – 1959. – 476 с.
4. Ястребова А. В. *Инструктивно-методическое письмо о работе учителя-логопеда логопедического пункта при общеобразовательных учреждениях* / А. В. Ястребова, Т. П. Бессонова. – М. : Академия. – 1996. – 47 с.

УДК 376-056.264

Т. Л. Лактюшина

*кандидат педагогічних наук, доцент
Донбаський державний педагогічний
університет*

О. О. Суріна

*вчитель початкових класів
Миколаївська спеціальна
загальноосвітня школа-інтернат №7
Донецької обласної ради*

ФОРМУВАННЯ У УЧНІВ МОЛОДШИХ КЛАСІВ ІЗ НВЗНМ ОПЕРАЦІЙ МОРФЕМНОГО АНАЛІЗУ

Стаття присвячена проблемі вивчення та формування операцій морфемного аналізу у учнів початкових класів загальноосвітньої школи із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення.

Статья посвящена проблеме изучения и формирования операций морфемного анализа у учеников начальных классов общеобразовательной школы с нерезко выраженным общим недоразвитием речи.

The article is devoted to the problem of studying and forming the operations of the morpheme analysis with the junior schoolchildren of the general school suffering of the indistinctly general underdevelopment of speech.

Ключові слова: нерізко виражений загальний недорозвиток мовлення, морфемний аналіз, мовна готовність, споріднені слова.

Ключевые слова: нерезко выраженное общее недоразвитие речи, морфемный анализ, языковая готовность, родственные слова.

Key words: indistinctly general underdevelopment of speech, morpheme analysis, speech readiness, relative words.

Постановка проблеми. Молодші школярі із нерізко вираженим загальним недорозвитком мовлення (НВЗНМ) складають досить значну частину учнів загальноосвітніх шкіл. Прояви мовленнєвої недостатності, що є у них, перешкоджають